

АНОТАЦІЯ

Торб'як Евеліна Ігорівна. Тема: «Переклад власних українських назв у сучасних німецькомовних ЗМІ». Дипломна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти. На правах рукопису. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька. Івано-Франківськ, 2023.

Це дослідження спрямоване на висвітлення особливостей перекладу власних українських назв німецькою мовою у німецькомовних ЗМІ». У першому розділі дипломної роботи охарактеризовано основні поняття перекладу. У другому розділі розглянуто специфіку відтворення власних українських назв німецькою мовою. У третьому розділі проаналізовано особливості перекладу власних назв німецькою мовою на матеріалі часопису “Die Zeit”.

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

Ключові слова: поняття перекладу, лексичні перекладацькі трансформації, способи та прийоми перекладу.

ANNOTATION

Torbiak Evelina Ihorivna. Thema: “Übersetzung von ukrainischen Eigennamen in modernen deutschsprachigen Medien”. Diplomarbeit. Masterabschluss. Manuskript. Fachrichtung 035 Philologie. Fachrichtung 035.043 Germanische Sprachen und Literaturen (einschließlich Übersetzung), erste Sprache - Deutsch. Iwano-Frankiowsk, 2023.

Das Ziel der Forschung ist, die Besonderheiten der Übersetzung von ukrainischen Eigennamen ins Deutsche in den deutschsprachigen Medien aufzuzeigen." Im ersten Kapitel der Arbeit werden die Grundbegriffe der Übersetzung beschreiben. Im zweiten Kapitel werden die Besonderheiten der Wiedergabe von ukrainischen Eigennamen im Deutschen erörtert. Das dritte Kapitel ist auf die Analyse der Besonderheiten der Übersetzung von Eigennamen ins Deutsche anhand des Materials der Zeitschrift “Die Zeit”;

Die Arbeit besteht aus einer Einleitung, drei Kapiteln, Schlussfolgerungen, einem Literaturverzeichnis und Anhängen.

Schlüsselwörter: Übersetzungskonzept, lexikalische Übersetzungstransformationen, Methoden und Techniken der Übersetzung.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	10
1.1 Основні поняття перекладу.....	10
1.2 Принципи перекладу	16
1.3 Перекладацькі трансформації	19
3	
Висновки до Розділу І.....	24
РОЗДІЛ ІІ СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВЛАСНИХ НАЗВ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ.....	25
2.1 Специфіка функціонування публікацій з українськими власними назвами.....	25
2.2 Лексичні трансформації при перекладі власних назв.....	32
2.2.1 Транслітерація.....	38
2.2.2 Транскрибування.....	41
2.2.3 Калькування.....	43
Висновки до Розділу ІІ.....	45
РОЗДІЛ ІІІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКИХ ВЛАСНИХ НАЗВ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ НА МАТЕРІАЛІ ЧАСОПИСУ “DIE ZEIT”	46
3.1 Тематичні групи власних назв у німецькомовному періодичному виданні.....	46
3.2 Аналіз перекладу українських власних назв німецькою мовою.....	50
3.1 Антропоніми.....	52
3.2 Топоніми.....	55
3.3 Ергоніми.....	60
3.4 Гідроніми.....	62
Висновки до розділу ІІІ.....	65
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	69
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Широкомасштабна війна проти України - найбільше випробування здатності українців захищати свою незалежність. Потік інформації в світі про Україну настільки різноманітний і навіть суперечливий, що правильний переклад українських власних назв, носіїв індивідуальної картини світу нашої держави, надважливий у сучасних реаліях. Правильне сприйняття світовою громадськістю сучасних подій в Україні - це також потужний засіб боротьби за наше утвердження та процвітання. Вибір інформації та її інтерпретація у ЗМІ у доступній і зрозумілій формі виступає могутнім способом впливу на світову спільноту. Переклад власних назв з української мови на німецьку у періодичних виданнях завжди зорієнтований на досягнення комунікативно-функціональної ефективності, оскільки публіцистичні тексти ілюструють внутрішнє життя українського народу, інформують про факти та події. Тому актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю дати цілісну інтерпретацію поняття перекладу українських власних назв німецькою мовою, виокремити основні перекладацькі трансформації та проаналізувати особливості перекладу.

Основи перекладу досліджувалися у працях таких вчених, як В. Карабан, О. Борисова, Б. Колодій, К. Кузьміна, О. Селіванова, І. Лощенова, В. Нікішина, В. Лобода, Т. Володіна, О. Рудківський, І. Корунець, В. Демецька, Т. Кияк, В. Коптілов, Р. Зорівчак, Л. Конюхова, Т. Ткачук, О. Білецька, А. Брянська, Л. Науменко, А. Гордєєва, Л. Деркач, В. Алімов, Ю. Беген-Герус та багатьох інших.

Українські власні назви та їх класифікації досліджували Васильченко В., Кочерган М. П., Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П., Масенко Л. Т. та інші. Мета магістерської роботи – обґрунтувати основні ознаки перекладу, визначити специфіку відтворення українських власних назв німецькою мовою та з'ясувати особливості перекладу українських власних назв німецькою мовою на матеріалі часопису “Die Zeit”.

Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких завдань:

- 1) окреслити основні теоретичні засади поняття перекладу та перекладацьких трансформацій;
- 2) дослідити особливості німецькомовних публікацій з українськими власними назвами;
- 3) проаналізувати лексичні трансформації при перекладі власних назв;
- 4) виокремити тематичні групи українських власних назв у німецькомовному періодичному виданні;
- 5) здійснити аналіз перекладу українських власних назв німецькою мовою.

Об'єктом дослідження є німецькомовний часопис “Die Zeit”.

Предмет дослідження є особливості перекладу українських власних

назв у сучасному німецькомовному часописі “Die Zeit”.

Для досягнення мети та розв’язання завдань у дослідженні застосовано такі методи:

- 1) описовий метод – для класифікації та інтерпретації структурних і функціональних властивостей перекладацьких трансформацій;
- 2) дедуктивно-індуктивний метод – для аналізу і синтезу наукових теорій і концепцій;
- 3) метод суцільної вибірки, за допомогою якого було зібрано фактичний матеріал дослідження;
- 4) зіставний метод спрямовано на встановлення спільних і відмінних рис між одиницями оригіналу і перекладу;
- 5) аналізу словникових дефініцій – для виявлення оточення слів та їх визначень у словниках;
- 6) математичних підрахунків – для встановлення відсоткового співвідношення прикладів та визначення найбільш використовуваних власних назв та перекладацьких трансформацій.

Наукова новизна роботи полягає в ґрунтовному аналізі особливостей перекладу українських власних назв німецькою мовою у онлайн-газеті “Die Zeit” за період 2022-2023 років.

Теоретичне значення роботи зумовлено актуальністю дослідження перекладацьких трансформацій як складової частини перекладознавства та визначенні способів прояву української національно-культурної ідентичності через мову. Основні положення та висновки дослідження сприяють глибшому розумінню особливостей українсько-німецького перекладу.

Практична цінність роботи визначається тим, що її результати можуть знайти використання у перекладацькій діяльності та в навчальних курсах з теорії і практики перекладу, лексикології. Результати дослідження можуть використовуватися також в написанні наукових робіт та послужити основою для створення методичних посібників.

Матеріалом дослідження слугували 422 українські власні назви, перекладені німецькою мовою у періодичному виданні онлайн-газети “Die Zeit”.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження знайшли відображення в доповіді на Науковій студентській конференції «Exploring Linguistics, Literature, and Intercultural Communication

(ELLIC)» (Івано-Франківськ, 2023).

Мета та завдання дослідження зумовили структуру магістерської роботи, що складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 91 сторінка, із них 62 сторінки – основного тексту.

У Розділі I «Теоретичні аспекти дослідження» висвітлено поняття перекладу та його основні принципи; обґрунтовано важливу роль перекладацьких трансформацій в процесі перекладу, розглянуто основні їх класифікації.

У Розділі II «Специфіка відтворення українських власних назв німецькою мовою» здійснено загальний аналіз німецькомовних публікацій з українськими власними назвами та окреслено особливості використання лексичних перекладацьких трансформацій в процесі перекладу українських власних назв німецькою мовою.

У Розділі III «Особливості перекладу українських власних назв німецькою мовою на матеріалі часопису “Die Zeit” розглянуто тематичні групи українських власних назв у німецькомовному періодичному виданні “Die Zeit” та проаналізовано їх особливості перекладу німецькою мовою.

ВИСНОВКИ

1. Переклад – це процес «перенесення» тексту або мовного вислову з однієї мови на іншу мову з метою збереження його змісту та значення. Важливу роль в процесі перекладу відіграють перекладацькі трансформації, проте вчені лінгвісти не запропонували ще загальноприйнятої їх класифікації як і чіткої дефініції. Більшість науковців перекладацькою трансформацією називають спосіб перекладу та виокремлюють такі основні типи, як лексичні, граматичні та лексико-граматичні перекладацькі трансформації.

2. Власні назви у сучасних періодичних виданнях виступають ідентифікаторами реальності, вони є сталими і не залежать від автора публікації. Роль соціального компонента у значенні власних назв збільшується в часи суспільно-політичних зламів, історичних періодів та подій. Власна назва, яка виконує номінативну функцію, у медійному тексті отримує додаткове соціальне навантаження. Медійний контекст не змінює архісеми і загального денотативного значення власної назви, однак зміна може трансформувати диференціювальні та додати певні емоційно-експресивні семи.

Українські власні назви сьогодні активно використовуються у публікаціях різноманітних періодичних видань, зокрема і німецьких. Об'єктом нашого дослідження став один із провідних сучасних німецькомовних часописів "Die Zeit". З метою укладення вибірки речень, у яких функціонують перекладені німецькою мовою українські власні назви, було обрано понад 50 публікацій з часопису "Die Zeit". Ці статті - це теперішні новини, які стосуються проблеми російсько-української війни (2022-2023 рр.), яка сьогодні одна із актуальних тем в Україні та світі. У онлайн-газеті "Die Zeit", незважаючи на переважно німецькомовну аудиторію, існує розділ "Ukraine-News" (перша назва) і „Ukraine-Krieg“ (теперішня назва), де можна переглянути публікації про події в Україні. Вибірка публікації проводилася за чіткими критеріями, що дозволило зробити певні висновки щодо функціонування українських власних назв у німецькомовному часописі. Особливо інтенсивно публікувалися новини про події в Україні у досліджуваній онлайн-газеті у 2022 році, і найчастіше зустрічалися такі власні назви як Ukraine, Selenskyj, Bachmut, Mariupol, Awdijiwka. В даному контексті слід наголосити, що зустрічалися нам і «новітні» власні назви, такі як Stefania, Kamikazedrohnen та інші.

Власну назву розуміємо як слово, словосполучення або речення, яке служить для виділення іменованого ним об'єкту з ряду подібних, індивідуалізуючи та ідентифікуючи цей об'єкт, і виконує функцію індивідуалізуючої номінації. Референтами власних назв виступають люди, тварини, компанії, географічні об'єкти, витвори мистецтва тощо. Власні назви використовуються в усіх сферах людської діяльності, їх можна зустріти в найрізноманітніших функціональних стилях. Встановлено, що переклад власних імен вимагає особливої уваги, оскільки помилки при перекладі можуть призвести до неточностей і дезинформації.

3. Для досягнення адекватності перекладу українських власних назв німецькою мовою використовуються лексичні перекладацькі трансформації, які ми розуміємо як різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу. Для перекладу досліджуваних українських власних назв німецькою мовою у онлайн-часописі “Die Zeit” найчастіше використовуються такі лексичні трансформації, як транслітерація, транскрибування та калькування.

4. Українські власні назви у німецькомовному періодичному виданні “Die Zeit” презентовано у дослідженні у вигляді тематичних груп. За основу взято класифікацію М. П. Кочергана та виявлено антропоніми, топоніми, ергоніми та гідроніми. Проаналізовано 422 одиниці українських власних назв і в кількісному відношенні переважають топоніми 71% (лівову частку складає сама назва die Ukraine, частота вживання власної назви-міста змінюється із зміною чи загостренням ситуації на фронті), 18% антропоніми (ключова власна назва Володимир Зеленський), 9% - ергоніми, 2% - гідроніми (найчастіше вживається Дніпро).

5. Антропоніми перекладаються переважно з допомогою транслітерації; топоніми – транслітерації, калькування, транскрибування; ергоніми – транслітерації, калькування, гідроніми – транслітерації та калькування. Отже, у магістерському дослідженні на тему «Переклад українських власних назв у сучасних німецькомовних ЗМІ» мету досягнуто та завдання виконано. І наукова розвідка має перспективи подальших ґрунтовних досліджень українських власних назв у німецькомовних ЗМІ. Цікавим і дискусійним вбачаємо аналіз перекладених «новітніх» українських власних назв у різних німецькомовних виданнях. Поза сумнівом використовуватиметься описовий переклад, оскільки в них переважає унікальність та національна ідентичність українського народу.